

Koldingbogen

ÅRSTAL:	1980
FORFATTER:	Edvard Køhrsen
TITEL:	Lidt fra Harte Sogn
KORT RESUME:	Skole-, biblioteks- og idrætshistorie fra Harte Sogn

Lidt fra Harte sogn

af Edvard Køhrsen

Der har i tidens løb været beskrevet mange forskellige folkelige bevægelser overalt i Danmark, og hvad enten det var på Bornholm eller i Sønderjylland bevægelsen eksisterede, havde den det indirekte formål, at kalde til samling om noget fælles.

Det kunne blandt andet være bibliotek, skole og idrætsforening, og netop disse tre har i Harte sogn været genstand for interesse.

Den første skole i Harte blev opført 1669, efter at nogle Harteborgere havde fået tilladelse af lensmanden på Koldinghus. Denne skole blev placeret i Påby, og alle børn i Bramdrup og Harte sogne skulle undervises her. Muligvis er dette gamle skolehus gået i forfald, eller en bonde har købt det som bolig, for to år før de så-

kaldte rytterskoler blev opført (1722-27), foregik undervisningen, i et hus degnen havde lejet, med velvillig bistand fra sognets bønder.

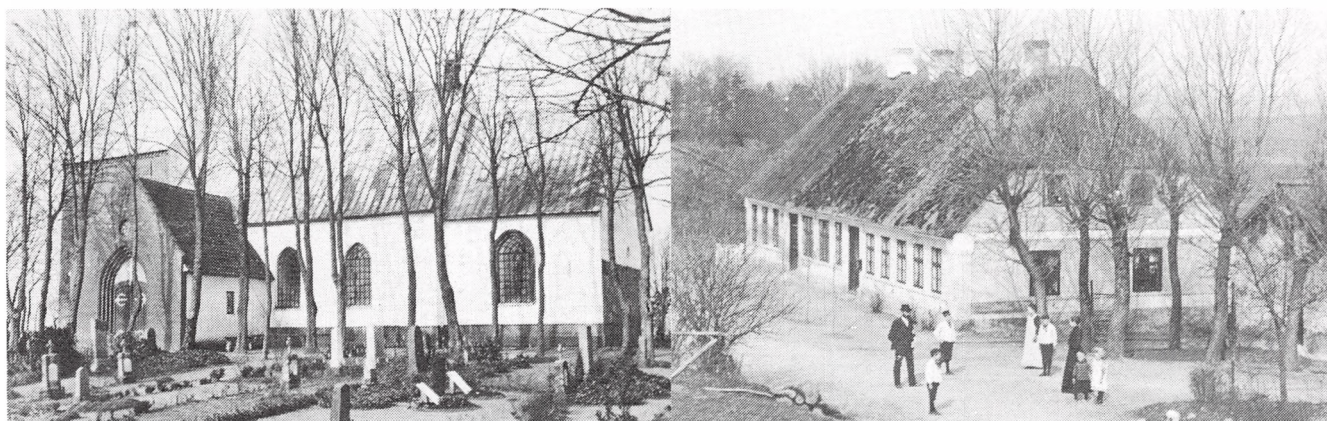
Rytterskolen i Harte blev bygget 1726 og opførelssummen var 580 rdl., hvilket var 30 rdl. mere end budgetteret. Efter rytterskolernes opståen kom Danmarks første skolereform, og heri hed det bl. a.: »Alle børn skal fra det fyldte femte år gå i skole. Lærerne må kun slå børnene i barnets hjem og under forældrenes påsyn. Det er ikke tilladt at slå med hug og slag«. Som det fremgår af ovennævnte, gik de fleste regler ud på afstraffelse af børnene.

1847 nedlagdes Harte rytterskole, til fordel for en ny og bedre skole tæt ved Harte kirke. Den

nye skole fik en uhyggelig skæbne, idet den i 1963 brændte ned til grunden efter et uheld med et tændt lys. Branden forårsagede ikke væsentlige forstyrrelser i skolegangen, idet der allerede 1957 var bygget en anden skole parallelt med den gamle. Siden da har Hartes nye skole fået flere tilbygninger, den sidste 1977.

Førstelærere ved Harte skole har i tidens løb været: P. K. Møller (1836-1865) - Martin J. Lindeloff (1865-1898) - Mads M. Tarp (1898-1930) - Åge G. Christensen (1930-1953) - K. Balling (1954-1967) - R. E. Vilstrup (1968-1975) - O. Louis Jensen (1976-).

Harte skole har i dag omkring 140 elever.

Harte kirke. Antagelig fotograferet omkring århundredskiftet. Harte gamle skole ca. 1900.

Lærer Tarp og hustru. Harte skole. 1898-1930.

Harte skole og forsamlingshus fotograferet fra kirkegården.

Harte sogns bogsamling, eller Harte Bibliotek, blev stiftet 1808 af Harte og Bramdrup kirkers kordegn, Jens Ørbach, men den egentlige leder var præsten i sognene, Niels Gudme Blicher. Fra starten i 1808 og indtil 1875 var biblioteket bestyret af de forskellige præster i sognene, Harte og Bramdrup, der hørte til samme pastorat. Bogsamlingen var anbragt på skolen i Harte, og førstelæreren var bibliotekar. Bøgerne var udelukkende skrevet af danske forfattere og handlede altid om den nationale patriotisme, som på den tid ansås for meget vigtig og uundværlig for et godt og folkeligt land. I 1885 fandt den daværende præst, Poul Theodor Sveistrup, på at lave en bestyrelse for biblioteket og dets fremtidige virke.

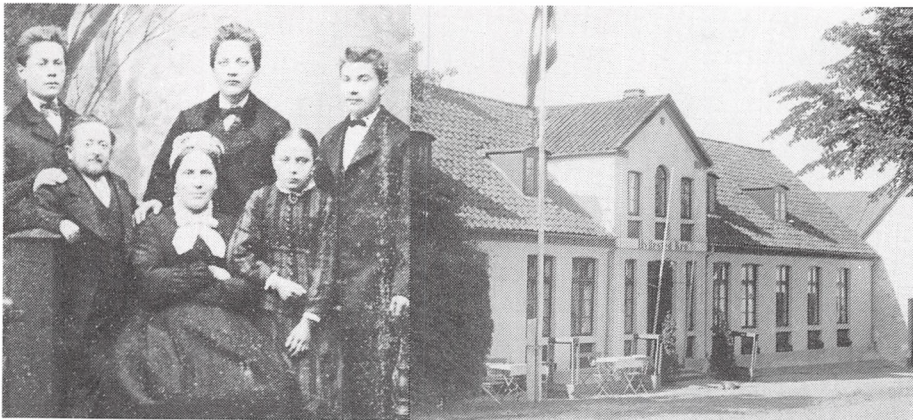
Bestyrelsen, der bestod af præsten, førstelæreren og nogle husmænd og gårdejere, besluttede herefter, at man skulle betale et årskontingent for at låne på biblioteket. Dette blev fastsat således:

2 kr. for gårdejere, 1 kr. for husmænd og 0,50 kr. for andre medlemmer. Det åbnede mulighed for en større bogsamling. Bestyrelsen besluttede også, at lånedagene var søndag efter gudstjenesten og onsdag eftermiddag, altså to gange ugentligt. Efter at biblioteket havde kørt godt i et tiår, fik det en nedgangsperiode, hvor ingen rigtig havde styr på bogbestanden. Så da Harte Foredragsforening i 1907 igen ville have gang i biblioteket, var der næsten ingen bøger tilbage på skolen. Folk havde ganske simpelt glemt at aflevere dem igen.

Herefter måtte man starte påny. Dette blev gjort, og det nye bibliotek blev inden længe meget populært i sognet. Således fik man flere medlemmer, end der nogensinde før havde været. Efter næsten 15 gode år kom der i 1920 et gevaldigt dyk i medlemstallet, der nu kun var på 17, mens der året før var 40. Herefter standsede det gamle folkebibliotek i Harte.

Bibliotekets medlemstal var i 1876 på 30 og i 1920 på 17. Bogbestanden i 1876 på 300 eksemplarer og i 1920 399 eksemplarer. Biblioteket i Harte havde i sin bedste tid cirka 80 kroner i udgifter om året, og heraf fik man omkring halvdelen i tilskud fra stat og kommune.

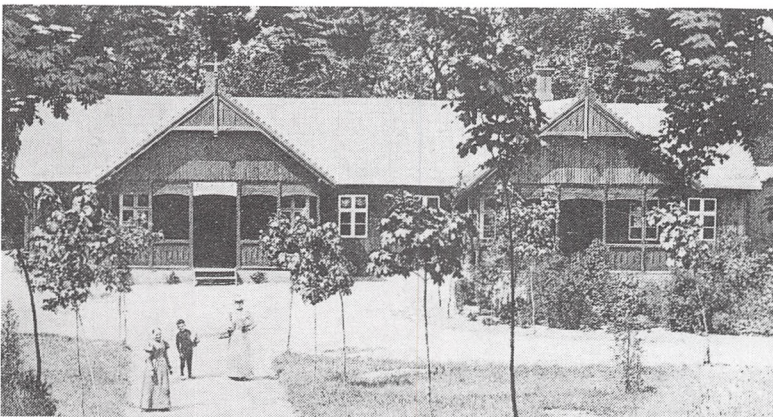
Harte Skytteforening, Harte Skytte- og Idrætsforening og Harte Ungdomsforening har den nuværende Harte Gymnastik- og Idrætsforening i tidens løb heddet. Foreningens stiftelsesdag kendes ikke, men man véd, at den er startet i april måned 1868 efter opfordring fra et udvalg, som var nedsat for at stifte en sammenslutning af Vejle Amts skytter. Den blev stiftet som Harte Skytteforening, og den var en af de 39 foreninger, der i maj måned 1868 var med til at stifte Vejle Amts Skytte-Gymnastik- og Idrætsforeninger. Ved Harte Skytteforenings start var der 26 aktive skytter og 12 bidragydende medlemmer, og de be-

»æ lille mand fra Harte« med familie. Ejstrup. Hvilested Kro.

Ejstrup Brugsforening.

Det gamle hyrdehus.

Traktørstedet. Alpedalslyst fotograferet ca. 1908.

talte 31 rigsdaler til Vejle Amts Skytteforening til hjælp til indkøb af bagladegeværer til fælles brug for de foreninger, der var tilsluttet denne. Harte Skytteforenings første formand var Jeppe Jensen Brødsgård, og indenfor de første 25 år tillige gårdejerne Bech, Jørgen Hansen Enggaard og M. Ebbesen.

Af delingsførerne i disse år kan nævnes Ole Rasmussen og Jens Poulsen.

Fra 1870 øvedes medlemmerne i våbenbrug. Først fra 1880 blev gymnastik taget på foreningens program. Øvelserne fandt sted på gymnastikpladsen ved skolen på Toftegård (i storstuen), men da forsamlingshuset i Harte blev opført 1892, blev dette taget i brug. Først omkring 1923 menes der at have været regelmæssige gymnastikopvisninger, og samtidig bortfaldt skydning i foreningen. Under den anden verdenskrig fandt nogle borgere på at indføre håndboldspillet i foreningen, og det blev

*Folkedansere
ved
Mosekjærgård.*

meget populært. Noget efter kunne Harte således stille en halv snes håndboldhold, der alle opnåede udmærkede resultater.

Herreholdet blev ti år i trækkredsmester, og det skønt baneforholdene langt fra var de bedste. Man spillede nemlig på en mark, hvor der egentlig gik køer. 1949 lejede ungdommen i klubben et par marker i Påby, og herefter fik man gode forhold efter datidens målestok. Men lykken varede kort, idet Kolding Vandværk i 1955 lagde vandledninger igennem disse baner. Der skulle gå fire år før man igen fik lignende, omend ikke bedre forhold. Denne

gang ved Harte skole der netop havde fået nyt idrætsanlæg.

»Tredie og fjerde generation begynder at rykke frem i Harte Gymnastikforening – og fanen holdes stadig højt. Den fane, der blev skænket af unge piger i 1911 med disse ord broderet: »Værn om vort herlige og ældgamle Danmark«. Så smukt skrev Thorvald R. Jensen, der i fire år var formand for foreningen i 1959.

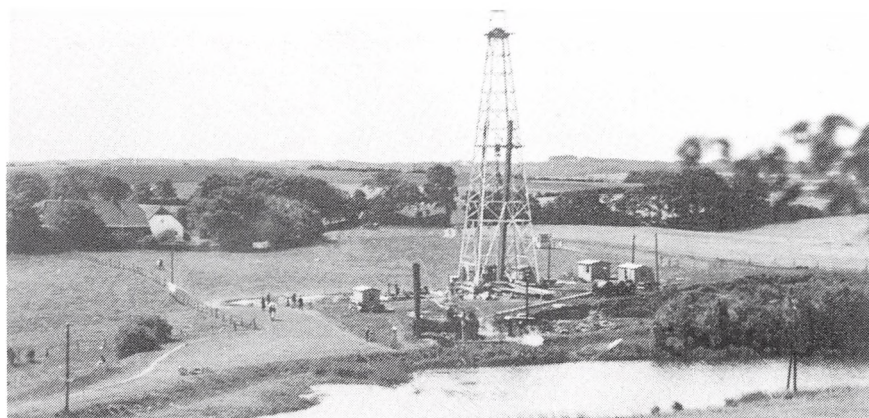
Siden starten har mottoet i klubben været: »At samle Hartes ungdom i deres fritid for i sund kappetrid og kammeratligt samvær at øve gymnastik, boldspil og idræt«.

Arbejdere ved Harteværket.

Fra arbejdet ved Harteværket.

Der har i Harte været forsamlingshus (opf. 1892), missionshus (opf. omkring 1890, Ejstrup Brugsforening (o. 1890), Foredragsforening (ikke bekendt), Ejstrup skole (1902–1968), Sandbjerg skole (1883–1958) samt et bibliotek i Sandbjerg.

*Boretårnet i Harte.
Ca. 1936.*